

5. Ekonomický vývoj

5.1 Makroekonomický rámec

Moravskoslezský kraj je krajem mnoha kontrastů. Jeho centrum - Ostravsko-karvinská aglomerace - je silně průmyslová, okrajové části tvořené horskými masivy Jeseníků a Beskyd představují ideální oblasti pro turistiku a jsou typicky venkovskými oblastmi. Kraj patřil a také v současnosti patří mezi nejdůležitější průmyslové regiony střední Evropy. Jeho zaměření hospodářské činnosti však dnes přináší nemalé problémy související s restrukturalizací tohoto regionu, s řešením ohniska sociálních problémů zejména spojených s výší nezaměstnanosti související s omezením těžby uhlí a těžkého průmyslu.

Celkovou výkonnost ekonomiky kraje můžeme měřit souhrnnými ukazateli, jako jsou hrubý domácí produkt (HDP), hrubá přidaná hodnota (HPH), tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK) a disponibilní důchod domácností (DDD).

V roce 2004 byl Moravskoslezský kraj svým podílem 10,1 % vytvořeného hrubého domácího produktu v rámci celé ČR za Hlavním městem Prahou, Středočeským a Jihomoravským krajem na čtvrtém místě, ale výší vytvořeného HDP na 1 obyvatele (222 638 Kč) až na místě jedenáctém. Vytvořený HDP na 1 zaměstnance byl téměř třikrát vyšší – činil 632 100 Kč – a znamená 8. místo v republice. Z toho je zřejmé, že tvorba HDP v kraji je poznamenána vysokou nezaměstnaností v regionu. Také tvorba hrubého fixního kapitálu je ovlivněna vysokou mírou nezaměstnanosti. Na jednoho obyvatele činí THFK 47 316 Kč, což je v pořadí třináctá, tedy předposlední nejnižší částka, přestože celkovou výší THFK (59 552 mil. Kč) je kraj na místě čtvrtém, stejně jako vytvořeným HDP. Obdobná situace je s DDD na 1 obyvatele, kde kraj je částkou 121 257 Kč na dvanáctém místě. Hrubá přidaná hodnota v základních cenách dosáhla v roce 2004 částky 251 339 mil. Kč a tvořila podíl 10,1 % z hodnoty vytvořené v celé ČR.

Pokud jde o vývoj těchto ukazatelů v kraji, je možno konstatovat, že v absolutním vyjádření došlo v roce 2004 proti roku 2000 k jejich zvýšení. Toto zvýšení bylo mimo THFK v jednotlivých letech rovnoměrné, to znamená, že nejmenší hodnotu vykazovaly v roce 2000 a největší v roce 2004. U THFK sice bylo zvýšení v roce 2004 proti roku 2000 o 10,0 %, ale v jednotlivých sledovaných letech došlo k největšímu zvýšení (o 35,1 %) v roce 2001, v letech 2002 a 2003 byl zaznamenán pokles a až v roce 2004 došlo k mírnému meziročnímu nárůstu. U přepočtených ukazatelů došlo v roce 2004 proti roku 2000 ke snížení podílu kraje proti průměru ČR u THFK na 1 obyvatele o 8,1 bodu a u DDD o 0,9 bodu. Zatímco HDP v tržních cenách vzrostl v tomto období o 34,1 %, DDD jen o 19,1 % a THFK jen o 10,0 %.

Tab. 5.1.1 Regionální makroekonomické ukazatele

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/2000	průměrná roční
Hrubá přidaná hodnota (HPH) v zákl. cenách	mil. Kč	188 933	201 740	211 308	225 966	251 339	133,0	7,4
Hrubý domácí produkt (HDP) v tržních cenách	mil. Kč	208 924	222 906	233 072	248 746	280 210	134,1	7,6
Podíl kraje na HDP České republiky (ČR=100)	%	9,7	9,6	9,7	9,7	10,1	¹⁾ 0,4	x
Vývoj HDP (stálé ceny roku 1995, min. rok=100)	%	.	101,1	101,7	105,4	107,9	x	x
HDP na 1 obyvatele	Kč	163 228	175 710	184 342	197 225	222 638	136,4	8,1
HDP na 1 obyvatele (ČR=100)	%	78,0	77,6	77,9	78,7	82,1	¹⁾ 4,1	x
HDP na 1 obyvatele v PPS ²⁾ (EU 25 = 100) ³⁾	%	50,5	51,2	52,7	54,2	58,2	¹⁾ 7,7	x
HDP na 1 zaměstnance	Kč	461 316	497 941	504 298	562 451	632 100	¹⁾ 137,0	8,2
HDP na 1 zaměstnance (ČR=100)	%	84,7	84,8	84,2	86,3	89,8	¹⁾ 5,1	x
Tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK)	mil. Kč	54 118	73 106	64 950	56 290	59 552	110,0	2,4
THFK na 1 obyvatele	Kč	42 281	57 627	51 371	44 631	47 316	111,9	2,9
THFK na 1 obyvatele (ČR=100)	%	73,0	92,3	81,5	66,4	64,9	¹⁾ -8,1	x
Disponibilní důchod domácností (DDD)	mil. Kč	128 161	134 256	140 798	143 959	152 612	119,1	4,5
DDD na 1 obyvatele	Kč	100 130	105 830	111 360	114 142	121 257	121,1	4,9
DDD na 1 obyvatele (ČR=100)	%	90,1	89,9	89,3	87,7	89,1	¹⁾ -0,9	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

²⁾ PPS - jednotka pro měření kupní síly

³⁾ EU 25 - průměr za 25 členských zemí EU

Ekonomický vývoj

Na tvorbě hrubé přidané hodnoty (HPH) má v kraji v roce 2004 největší podíl (50,0 %) terciární sektor, tj. obchod, ubytování a stravování, doprava, vzdělávání, zdravotnictví a sociální péče, finanční zprostředkování aj. V ČR tento podíl činí 58,8 %. Z ostatních krajů největšího podílu (81,9 %) dosáhlo Hlavní město Praha, nejmenší (43,4 %) byl tento podíl v kraji Vysočina. Sekundární sektor, tj. těžba nerostných surovin, zpracovatelský průmysl, výroba a rozvod elektřiny a plynu a stavebnictví, dosáhl podílu 47,9 %, zatímco v ČR je tento podíl 37,9 %. V Hlavním městě Praze činí jen 18,0 % a je nejmenší v ČR. Největší je tento podíl v kraji Ústeckém (50,0 %). Primární sektor, tj. zemědělství, myslivost, lesnictví a rybolov a chov ryb, se v kraji podílí na vytvořené HPH jen 2,1 %. V ČR se tento sektor podílí 3,3 %. Z krajů má největší podíl v kraji Vysočina (9,7 %) a nejmenší je v Hlavním městě Praze – jen 0,1 %.

Tab. 5.1.2 Hrubá přidaná hodnota podle odvětví ^{*)}

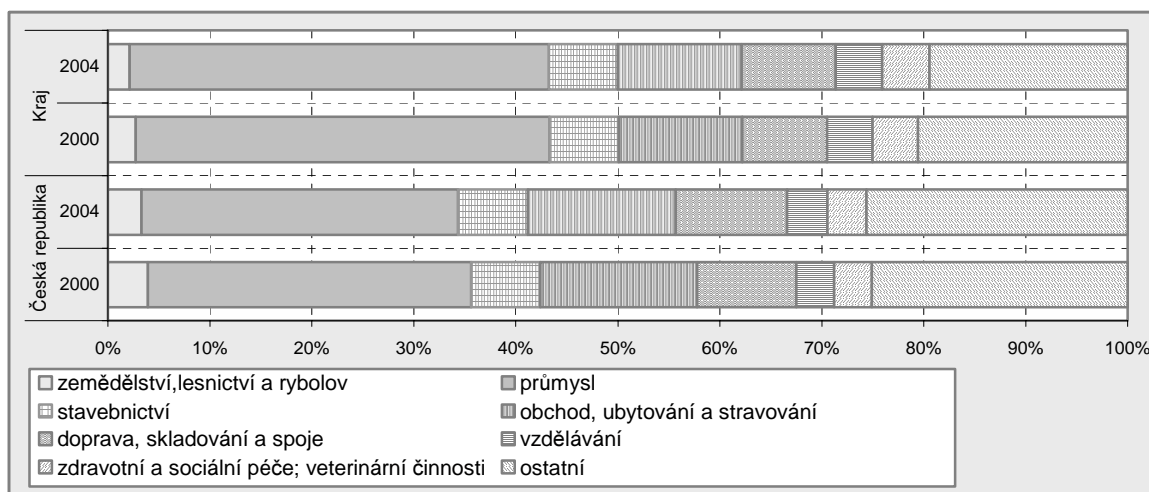
	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 -2000 v bodech
Hrubá přidaná hodnota celkem (mil. Kč)	192 349	205 389	215 414	230 382	256 236	¹⁾ 133,2
v tom odvětví (%):						
zemědělství, myslivost, lesnictví; chov ryb	2,7	2,5	2,1	2,1	2,1	-0,6
průmysl	40,6	38,8	39,6	39,1	41,1	0,5
stavebnictví	6,8	6,9	6,7	7,0	6,7	0,0
obchod; opravy motorových vozidel a výrobků pro osob. potřebu; ubytování a stravování	12,1	12,0	12,9	12,6	12,1	0,1
doprava, skladování a spoje	8,3	8,7	9,2	9,3	9,2	0,9
finanční zprostředkování; činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu, podnikatelské činnosti	12,5	13,7	11,6	11,5	10,9	-1,6
veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	5,7	5,8	5,9	5,8	5,5	-0,2
vzdělávání; zdravotní a sociální péče; ostatní veřejné, sociální a osobní služby	11,2	11,5	12,0	12,7	12,2	0,9
ostatní odvětví	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

^{*)} HPH včetně FISIM

¹⁾ změna v %

Struktura HPH podle odvětví v roce 2000 a 2004 v kraji v porovnání s ČR je znázorněna v grafu.

Graf 14 Struktura hrubé přidané hodnoty podle odvětví v roce 2000 a 2004

V letech 2000 až 2004 v kraji vzrostla HPH celkem (HPH včetně FISIM, tj. služeb finančního zprostředkování nepřímo měřených) o 33,2 %. Podle odvětví má největší podíl na vytvořené HPH v kraji ve všech letech průmysl, i když v roce 2001 došlo ke snížení proti roku 2000, v dalších letech se tento podíl zvyšoval a ve sledovaných letech se zvýšil celkem o 0,5 bodu. Zemědělství, myslivost, lesnictví a chov ryb se na vytvořené HPH v kraji podílí nejméně, tento podíl neustále klesá a za sledované období se snížil o 0,6 bodu. Největší zvýšení podílu na vytvořené HPH v kraji zaznamenalo odvětví doprava, skladování a spoje a odvětví vzdělávání, zdravotní a sociální péče a ostatní veřejné sociální služby o 0,9 bodu. Posledně jmenované

odvětví tak v letech 2003 a 2004 dosáhlo za odvětvím průmyslu druhý největší podíl ve vytvořené HPH v Moravskoslezském kraji. Naopak největší snížení podílu HPH bylo v těchto letech v odvětví finanční zprostředkování, činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu a v podnikatelské činnosti. V roce 2001 se podíl sice zvýšil o 1,2 bodu, ale v dalších letech stále klesal až na snížení o 1,6 bodu proti roku 2000. (Údaje v tabulce jsou z nezaokrouhlovaných čísel).

5.2 Organizační struktura

Organizační struktura národního hospodářství je sestavena z údajů statistického registru ekonomických subjektů (dále jen RES), který vytváří a spravuje ČSÚ a jehož obsah je zákonem č. 89/1995 Sb. ve znění pozdějších předpisů přesně vymezen. Obsahuje atributy ekonomických subjektů, členěné do jednotlivých evidenčních záznamů, které jsou významné pro statistické sledování jednotky.

Do RES se zapisují všechny **právnícké osoby** nezávisle na tom, jakou činnost vyvíjejí, a **fyzické osoby**, které provozují podnikatelskou nebo jinou výdělečnou činnost, k níž podle zvláštních předpisů potřebují povolení, osvědčení, registraci nebo zápis.

Fyzické osoby zahrnují soukromé podnikatele podnikající dle živnostenského zákona, samostatně hospodařící rolníky a dále fyzické osoby provozující jinou podnikatelskou činnost podle zvláštních předpisů.

Právnícké osoby zahrnují **sdužení fyzických nebo právníckých osob**. Nejčastějšími případy takových sdužení jsou sdužení vytvářené podle obchodního zákoníku: obchodní společnosti, komanditní společnosti, společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti. Dalšími sduženími jsou občanská sdužení, politická hnutí a strany, odbory, zájmová a církevní sdužení, komory (notářů, architektů, lékárníků atd.). Další skupinu tvoří **účelová sdužení majetku**, která představují různé nadace (fondy) zřízené k obecně prospěšným cílům. **Jednotky územní samosprávy** jsou jednotky zřízené zákonem upravujícím samosprávu obce, týká se i vyšších či nižších jednotek samosprávních. **Jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon**, patří sem všechny ostatní právnícké osoby: banky, spořitelny, příspěvkové, státní a družstevní podniky a řada subjektů zřízených přímo zákonem (rozhlas, televize).

RES je **aktualizován** daty z obchodního rejstříku, živnostenských úřadů a ze statistických zdrojů.

Registr se **využívá** zejména ve státní statistické službě ke stanovení okruhu zpravodajských jednotek pro jednotlivá statistická zjišťování.

RES v **členění** podle jednotlivých **právních forem** obsahuje zejména :

- Fyzické osoby (zapsané či nezapsané do obchodního rejstříku – dále jen OR), podnikající podle Živnostenského zákona č. 455/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů
- Samostatně hospodařící rolníky (zapsané či nezapsané v OR)
- Fyzické osoby podnikající podle jiných zákonů než živnostenského (zapsané či nezapsané v OR)
- Obchodní společnosti (veřejně obchodní společnosti, společnosti s ručením omezeným, komanditní společnosti, komanditní společnosti na akcie, akciové společnosti apod.)
- Družstevní organizace (družstva a družstevní podniky)
- Sdužení fyzických a právníckých osob včetně jejich organizačních složek (občanská sdužení, politické strany a hnutí, církve, komory aj.)

K 31. 12. 2004 bylo v Moravskoslezském kraji registrováno 227 427 ekonomických subjektů. Z hlediska absolutního počtu je to čtvrté pořadí v rámci České republiky. Nejvíce subjektů je v Praze (417 123), následuje kraj Středočeský (262 821) a Jihomoravský (252 506). Reálnější pohled získáme, vezmeme-li v úvahu počty obyvatel, konkrétně pak přepočtem subjektů na 1000 obyvatel.. Zde je opět zřetelně nejvyšší hustota podnikatelů v Praze (358), za ní následuje Liberecký (252) a Karlovarský kraj (245). Moravskoslezský kraj je na posledním místě (na 1000 obyvatel je registrováno 181 ekonomických subjektů). Před ním je kraj Vysočina a Pardubický kraj (oba 186). Posuzujeme-li ekonomické subjekty v Moravskoslezském kraji z hlediska aktivity, zjistíme, že v rámci subjektů s výkaznickou povinností bylo v roce 2004 celkem 122 948 subjektů s prokázanou aktivitou a 2 070 subjektů s neprokázanou aktivitou.

Jestliže hodnotíme počet ekonomických subjektů v období let 2000 – 2004, zjistíme, že jejich počet pravidelně narůstal, z 202 599 v roce 2000 na 227 427 v roce 2004. V členění na jednotlivá odvětví ekonomické činnosti byl obdobný trend prakticky u všech sledovaných odvětví s výjimkou veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení, kde došlo naopak k výraznému poklesu (o 22,2 %) Při důkladném rozboru však zjistíme, že se nejedná o reálný pokles, ale o důsledek změny metodiky v roce 2004, kdy byly všechny fyzické osoby podnikající na úseku „Technicko-organizační činnosti v oblasti požární ochrany“ přesunuty do odvětví nemovitostí a pronájmu. I z tohoto důvodu vidíme v tomto odvětví nejvyšší nárůst ve sledovaném období (o 29,5 %). Vysoký nárůst zaznamenala ve sledovaném období také odvětví vzdělávání (25,9 %) a ubytování a stravování (24,0 %). Porovnáme-li vzájemně jednotlivá odvětví ekonomické činnosti, tak

Ekonomický vývoj

zjistíme, že v roce 2004 nejvíce subjektů podnikalo v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a výrobků pro osobní spotřebu a domácnost (31,5 %), přestože za sledované období podíl tohoto odvětví mírně klesl (v roce 2000 činil 35,1 %). Vysoký podíl ve struktuře ekonomických subjektů mají rovněž nemovitosti a pronájmy (15,5 %) a průmysl (12,2 %). Na druhé straně podíl veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení klesl vlivem uváděné změny metodiky z 0,3 % v roce 2000 na 0,2 % v roce 2004.

Tab. 5.2.1 Registrované subjekty podle převažující činnosti

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	202 599	208 271	215 190	223 771	227 427	12,3	2,9	100,0	100,0
z toho:									
zemědělství, myslivost, lesnictví a rybolov	11 232	11 326	11 056	11 227	11 314	0,7	0,2	5,5	5,0
průmysl celkem	24 644	25 879	27 298	28 672	29 201	18,5	4,3	12,2	12,8
stavebnictví	18 148	18 733	19 435	20 723	21 567	18,8	4,4	9,0	9,5
obchod, opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a pro domácnost	71 062	71 893	72 803	72 453	71 584	0,7	0,2	35,1	31,5
ubytování a stravování	8 463	8 710	9 189	9 953	10 498	24,0	5,5	4,2	4,6
doprava, skladování a spoje	6 682	7 184	7 308	7 445	7 473	11,8	2,8	3,3	3,3
finanční zprostředkování	8 566	8 480	8 560	8 545	8 595	0,3	0,1	4,2	3,8
činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu	31 394	32 806	35 152	38 801	40 641	29,5	6,7	15,5	17,9
veřejná správa a obrana, sociální zabezpečení	661	656	706	672	514	-22,2	-6,1	0,3	0,2
vzdělávání	2 966	3 046	3 102	3 671	3 734	25,9	5,9	1,5	1,6
zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	3 244	3 288	3 360	3 475	3 534	8,9	2,2	1,6	1,6
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	15 537	16 270	17 221	18 124	18 761	20,8	4,8	7,7	8,2

Dalším členěním ekonomických subjektů je členění podle právní formy. Zde vysoce převládají fyzické osoby, které k 31. 12. 2004 představovaly 84,6 % všech registrovaných ekonomických subjektů. V roce 2000 byl jejich podíl dokonce ještě vyšší (86,4 %). Daleko za nimi jsou obchodní společnosti (7,9 %). Jejich podíl na celkové struktuře byl dlouhodobě konstantní, v roce 2000 činil 7,7 %. Stejně konstantní podíl mají ve struktuře i zahraniční osoby (v roce 2000 1,3 %, v roce 2004 1,4 %). Hodnotíme-li jednotlivé subjekty v časovém období let 2000 – 2004, můžeme pozorovat pozoruhodně plynulý nárůst ve všech právních formách, ani v jednom roce nedošlo u žádné z nich k poklesu. Nejvyšší procentní nárůst za toto pětileté období je u družstev (32,5 %) a zahraničních osob (25,2 %). Zajímavý byl rovněž nárůst počtu obchodních společností (2 344 subjektů za sledované období, což činí 15 %).

Tab. 5.2.2 Registrované subjekty podle právní formy

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	202 599	208 271	215 190	223 771	227 427	12,3	2,9	100,0	100,0
z toho:									
fyzické osoby	175 144	178 811	184 516	190 254	192 463	9,9	2,4	86,4	84,6
obchodní společnosti	15 623	16 376	16 743	17 372	17 967	15,0	3,6	7,7	7,9
družstva	891	969	1 035	1 116	1 181	32,5	7,3	0,4	0,5
zahraniční osoby	2 545	2 680	2 812	3 028	3 187	25,2	5,8	1,3	1,4
sdružení	3 875	4 200	4 474	4 574	4 812	24,2	5,6	1,9	2,1

Významným kritériem hodnocení je i členění jednotlivých ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců. Zatímco počet samostatně hospodařících podnikatelů v průběhu let 2000 až 2004 vzrostl ze 115 244 na 126 978, počet zaměstnavatelů se naopak snížil z 31 261 na 28 800. Nejvíce poklesl počet subjektů,

Ekonomický vývoj

zaměstnávajících 1 – 5 osob (o 10,4 %) a více než 1 000 osob (o 17,4 %). Nárůst počtu byl naopak zaznamenán i u zaměstnavatelů se 100 – 199 zaměstnanci (9,4 %) a 50 – 99 zaměstnanci (9,1 %).

Sektor soukromně hospodařících rolníků zaznamenal v průběhu období 2000 – 2004 postupný velice mírný pokles počtu subjektů z 8 903 v roce 2000 na 8 547 v roce 2004.

Tab. 5.2.3 Registrované subjekty podle počtu zaměstnanců

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	202 599	208 271	215 190	223 771	227 427	12,3	2,9	100,0	100,0
v tom s počtem zaměstnanců:									
neuveдено	56 094	37 082	35 330	57 266	71 649	27,7	6,3	27,7	31,5
bez zaměstnanců	115 244	143 977	153 564	137 483	126 978	10,2	2,5	56,9	55,8
1 - 5	22 229	18 693	17 955	20 292	19 916	-10,4	-2,7	11,0	8,8
6 - 19	6 126	5 686	5 471	5 770	5 837	-4,7	-1,2	3,0	2,6
20 - 49	1 780	1 697	1 757	1 833	1 853	4,1	1,0	0,9	0,8
50 - 99	606	601	586	615	661	9,1	2,2	0,3	0,3
100 - 199	244	263	259	258	267	9,4	2,3	0,1	0,1
200 - 499	169	166	163	156	171	1,2	0,3	0,1	0,1
500 - 999	61	61	59	59	57	-6,6	-1,7	0,0	0,0
1 000 a více	46	45	46	39	38	-17,4	-4,7	0,0	0,0

5.3 Zemědělství a lesnictví

Zemědělství byla první lidská aktivita, která začala úmyslně měnit vzhled krajiny. Jeho rozvoj posléze umožnil i rozvoj techniky tím, že vzrostla produkce potravin rychleji než populace a tak mohla být část obyvatel ze zemědělství uvolněna. V současné době je stále méně lidí zapotřebí k dostatečné produkci potravin. Jen mezi sčítáními 1991 a 2001 klesl podíl obyvatel zabývajících se zemědělstvím v našem kraji na třetinu. Za hodnocené období klesl podíl zemědělství na hrubé přidané hodnotě kraje z 2,7 % na 2,1 %.

Tab. 5.3.1 Souhrnný zemědělský účet (SZÚ) v roce 2003

Kód SZÚ		SZÚ 2003 (mil. Kč, běžné ceny)		Přepočten na (tis. Kč)			
				1 ha zem. půdy		1 pracovníka	
		kraj	ČR	kraj	ČR	kraj	ČR
10	Rostlinná produkce ¹⁾	2 231	43 927	9,8	12,0	211,2	269,0
13	Živočišná produkce ¹⁾	3 156	46 376	13,9	12,6	298,7	284,0
14	Produkce zemědělských výrobků (10+13)	5 388	90 303	23,7	24,6	509,9	553,1
15	Produkce zemědělských služeb	83	1 335	0,4	0,4	7,9	8,2
16	Zemědělská produkce (14+15)	5 471	91 638	24,0	25,0	517,8	561,3

¹⁾ vč. dotací na produkty, bez daní na produkty

Do odvětví zemědělství jsou zařazeny podnikatelské subjekty zemědělské prvovýroby, jejichž činností je rostlinná a živočišná výroba a služby pro zemědělství. Do roku 2001 byly údaje sbírány vyčerpávajícím zjišťováním, pouze za drobné pěstitele a chovatele, kteří nepředkládali výkaz, se provedl odhad výsledků: v rostlinné výrobě dopočtem na celkovou výměru zemědělské půdy v okrese na podkladě dosažené struktury osevu, v živočišné výrobě na základě výsledků soupisu hospodářských zvířat. Základem pro stanovení souboru respondentů statistických šetření v zemědělství jsou od roku 2002 výsledky zaznamenané celoplošným strukturálním zemědělským sčítáním - Agrocenzem 2000. V důsledku těchto změn jsou zabezpečeny dopočty a publikované výsledky za Českou republiku a kraje (nikoliv za okresy) do úrovně strukturálních údajů Agrocenzu 2000, tzn. bez doodhadů za podlimitní jednotky ("hobby aktivity" obyvatelstva) a proto údaje nejsou s předcházejícími roky zcela srovnatelné. Tento postup je zcela v souladu s legislativními předpisy Eurostatu, které definují statistickou zpravodajskou jednotku na základě stanovených "prahových hodnot".

Ekonomický vývoj

Prahové hodnoty (subjekt může splňovat pouze jednu z prahových hodnot): 1 ha obhospodařované zemědělské půdy vlastní nebo pronajaté, nebo 1 500 m² intenzivních ploch (sady, zelenina, květiny), nebo 1 000 m² vinic nebo 300 m² skleníků a pařenišť, nebo chov 1 kusu skotu nebo 2 kusů prasat, nebo chov 4 kusů koz nebo ovcí, nebo chov 50 kusů slepic, nebo 100 kusů králíků nebo kozešinových zvířat.

Do roku 2001 zahrnuje produkční plocha výměru, ze které byla skutečně provedena sklizeň sledované plodiny. Může být menší než plocha osevu, došlo-li ke zničení a zaorání určité plodiny od osevu do sklizně, nebyla-li provedena sklizeň, anebo větší, došlo-li k převodu v užití z jedné plodiny do druhé (např. část osevní plochy kukuřice na zeleno sklizena na zrno).

Tab. 5.3.2 Sklizňové plochy hlavních zemědělských plodin

	v hektarech						
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004	Průměrná roční změna v letech (%)	
						2000 - 2004	1995 - 1999
Obiloviny	87 258	82 349	82 793	75 288	81 278	-1,8	-1,3
z toho:							
pšenice	48 920	43 150	43 611	32 635	40 876	-4,4	0,0
ječmen	26 663	26 945	25 854	26 932	24 308	-2,3	-3,4
Luskoviny	645	528	507	585	503	-6,0	-0,6
Brambory	4 699	1 798	1 113	1 010	962	-32,7	6,1
Cukrovka technická	4 571	6 051	6 976	6 756	6 056	7,3	3,3
Olejniny	24 558	24 083	21 870	22 672	23 464	-1,1	1,5
z toho řepka	17 964	18 167	16 703	13 633	16 394	-2,3	-0,7
Pícniny na orné půdě	48 789	48 924	27 216	26 119	23 046	-17,1	.
Kukuřice na zeleno a na siláž	9 498	9 959	10 205	8 618	8 276	-3,4	-6,4

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

Od roku 2002 se samostatně nezjišťuje sklizňová plocha, hektarové výnosy se počítají na tzv. produkční plochu. Produkční plocha s výjimkou kukuřice na zrno, kukuřice na zeleno a na siláž a trvalých travních porostů se rovná ploše vykázané v osevech.

Tab. 5.3.3 Sklizeň zemědělských plodin

	v tunách						
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004	Průměrná roční změna v letech (%)	
						2000 - 2004	1995 - 1999
Obiloviny	354 653	333 487	351 300	291 900	428 112	4,8	-2,1
z toho:							
pšenice	214 722	190 764	196 892	129 898	234 324	2,2	-2,0
ječmen	96 861	97 876	92 766	100 974	118 740	5,2	-3,5
Luskoviny	1 169	809	857	1 052	1 518	6,8	-27,7
Brambory	94 914	31 406	25 814	19 482	22 095	-30,5	4,4
Cukrovka technická	247 870	254 901	339 999	304 734	301 010	5,0	2,3
Olejniny	54 485	49 734	41 542	27 825	66 941	5,3	0,8
z toho řepka	50 908	46 433	37 911	20 946	59 439	3,9	0,4
Pícniny na orné půdě	230 572	229 234	157 139	121 778	128 792	-13,5	.
Kukuřice na zeleno a na siláž	345 410	340 867	331 635	252 379	252 275	-7,6	-8,2

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

Obecně lze říci, že zemědělské produkci se věnují ze tří čtvrtin fyzické osoby, které ovšem obhospodařují pouze kolem 35 % obhospodařovaných ploch. Více než polovina subjektů má kombinovanou výrobu (tedy rostlinnou i živočišnou), u subjektů specializovaných převládá výroba rostlinná.

Podíl zemědělské půdy je v našem kraji pouze o cca 3 % menší, než v celé ČR, tak jako v celé ČR i zde převládá půda orná, byť ne tak výrazně (ČR 71,6 % orné půdy, v kraji 62,7 %). Pozemky se zemědělskou půdou převládají především v okresech Nový Jičín, Opava a Karviná, mírně i v okrese Bruntál. V okrese Frýdek-Místek převládají pozemky s půdou lesní. Je zajímavé, že i okres Ostrava – město je tvořen ze 40 % pozemky se zemědělskou půdou, byť zde převládají zastavěné a ostatní plochy.

Ekonomický vývoj

V uplynulých pěti letech klesaly velikosti sklizňových ploch všech významných zemědělských plodin s výjimkou technické cukrovky (její sklizňové plochy výrazně kolísají v hodnocených i předchozích letech). Nejvýraznější pokles je u brambor (na 20,5 % původní plochy), z důležitých položek (svým rozsahem) je výrazný pokles pícnin na orné půdě. U ostatních významných položek, tedy u obilnin a olejnin, však jde o pokles pouze v řádu procent. Navíc v roce 2004 velikost sklizňových ploch vzrostla. Obdobný je i vývoj sklizní. Rok 2004, díky svému mimořádně vhodnému počasí, je však poněkud zavádějící, jak vyplývá z porovnání výnosů jednotlivých plodin.

Tab. 5.3.4 Hospodářská zvířata (stav k 1. 4. následujícího roku)

	v kusech						
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Koně	1 749	1 706	1 419	1 881	1 860	6,3	1,6
Skot	91 596	88 115	85 686	82 946	80 661	-11,9	-3,1
z toho krávy	37 908	37 100	36 898	36 142	35 960	-5,1	-1,3
Prasata	188 140	198 273	199 659	173 425	149 142	-20,7	-5,6
z toho prasnice	14 491	16 047	15 791	13 111	12 054	-16,8	-4,5
Ovce a berani	7 852	8 293	7 470	9 826	11 837	50,8	10,8
Drůbež	1 710 834	1 817 315	1 757 068	1 878 086	1 645 119	-3,8	-1,0
z toho slepice	636 231	577 147	634 521	661 871	543 650	-14,6	-3,9

¹⁾ k 1. 3.

Obdobný vývoj je i u hlavních položek živočišné výroby. Klesají počty kusů skotu i prasat (za uplynulých pět let o více než 20 % prasat a téměř 12 % skotu). Zajímavé však je, že u skotu tak výrazně nepoklesl počet krav (pouze o 5,1 %), je tedy možné, že zde klesá chov na maso a roste význam chovu pro mléko. Poklesl i chov drůbeže, především slepic. Naopak nárůst zaznamenaly chovy koní a především ovcí a beranů (až o 50 %).

Velikost ploch lesní půdy se příliš nemění. Náš kraj má o 2 % větší podíl zalesněných ploch, než celá ČR. Nejvíce zalesněn je okres Frýdek-Místek (téměř 50 %), nejméně silně urbanizované okresy Ostrava – město (10,9 %) a Karviná (14,1 %). Těžba dřeva kolísá mezi 1,3 a 2 mil. m³ ročně, přičemž podíl listnatého dřeva nepřesáhl 9 %.

Tab. 5.3.5 Vybrané ukazatele lesnictví

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Zalesňování celkem (ha)	2 262	1 568	1 540	1 526	1 619	-28,4	-8,0
Těžba dřeva (m ³ bez kůry)	1 426 180	1 296 980	1 566 061	1 973 553	1 354 805	-5,0	-1,3
v tom:							
jehličnaté	1 315 620	1 182 306	1 443 953	1 872 902	1 255 499	-4,6	-1,2
listnaté	110 560	114 674	122 108	100 651	99 306	-10,2	-2,6
Prořezávky celkem (ha)	4 124	3 886	3 316	3 026	3 075	-25,4	-7,1
Probírky celkem (ha)	11 063	10 912	8 168	4 029	7 112	-35,7	-10,5

5.4 Průmysl

Moravskoslezský kraj byl vždy znám jako kraj průmyslový, s velkými podniky těžkého průmyslu. To již není tak úplně pravda. Omezení těžby uhlí a změny ve vlastnických vztazích se projevují i zde. Z kategorie největších podniků vypadly například Vítkovické železářny (rozkladem na menší jednotky) a redukce postihla i další podniky. Porovnáme-li podniky podle počtu zaměstnanců, zůstává v čele OKD, a.s. (přes 10 tisíc zaměstnanců). Následují počtem i velikostí redukované železářny – Mittal Steel Ostrava a.s. (bývalá Nová Huť) a Třinecké železářny, a.s., oba podniky přesahují 5 tisíc zaměstnanců. Na čtvrtém místě se tak objevuje podnik zcela jiného zaměření Visteon – Autopal, s.r.o.

Ekonomický vývoj

Tab. 5.4.1 Tržby z průmyslové činnosti podle odvětví v průmyslu *)

	v mil. Kč (běžné ceny)						Změna v %	
	2000	2001	2002	2003	2004	2004/2000		
						2004/2000	průměrná roční	
Průmysl celkem	205 265	216 558	204 920	226 380	290 371	41,5	9,1	
v tom:								
těžba nerostných surovin	17 609	19 543	19 277	19 341	25 850	46,8	10,1	
zpracovatelský průmysl	163 325	171 646	170 638	189 735	247 711	51,7	11,0	
z toho:								
výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	11 942	11 637	13 830	11 215	10 544	-11,7	-3,1	
výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	4 385	4 609	4 228	3 944	3 798	-13,4	-3,5	
výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru	9 825	8 597	8 148	7 365	7 866	-19,9	-5,4	
výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	5 759	7 707	7 579	7 831	9 864	71,3	14,4	
výroba pryžových a plastických výrobků	4 516	4 886	5 113	5 384	5 169	14,5	3,4	
výroba ostat. nekovových minerál. výrobků	1 299	1 442	1 447	2 347	2 406	85,3	16,7	
výroba základ. kovů, hut. a kovodělných výrobků	94 579	97 687	91 716	103 735	150 494	59,1	12,3	
výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuved.	7 825	7 936	8 023	13 209	15 969	104,1	19,5	
výroba elektrických a optic. přístrojů a zařízení	756	788	1 209	1 210	2 480	228,0	34,6	
výroba dopravních prostředků a zařízení	17 806	21 237	22 917	27 059	31 975	79,6	15,8	
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	24 331	25 369	15 005	17 304	16 809	-30,9	-8,8	

*) podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

O výkonnosti průmyslu lze říci, že v období 2000 až 2004 vzrostly tržby z 205 mld. Kč na více než 290 mld. Kč (zde je třeba upozornit, že jde o podniky se 100 a více zaměstnanci a se sídlem na území kraje). Je třeba také poznamenat, že jde o růst v běžných cenách, reálný růst by byl nižší. I tak ale můžeme říci, že se v našem kraji realizuje 12,3 % (rok 2002) až 14,2 % (rok 2004) všech tržeb za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy z celé ČR.

Tab. 5.4.2 Průměrný evidenční počet zaměstnanců a průměrná hrubá měsíční mzda podle odvětví v průmyslu *)

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)			Průměrná hrubá měsíční mzda (Kč)		
	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Průmysl celkem	128 541	121 604	94,6	15 013	19 355	128,9
v tom:						
těžba nerostných surovin	20 728	21 504	103,7	18 035	22 521	124,9
zpracovatelský průmysl	98 851	91 645	92,7	14 196	18 333	129,1
z toho:						
výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	6 495	5 758	88,7	10 865	13 326	122,7
výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	7 062	5 635	79,8	9 211	11 255	122,2
výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru	2 694	2 468	91,6	16 500	19 138	116,0
výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	1 923	2 860	148,7	19 171	24 349	127,0
výroba pryžových a plastických výrobků	3 843	4 352	113,2	11 296	14 533	128,7
výroba ostat. nekovových minerál. výrobků	1 018	1 346	132,2	14 683	18 421	125,5
výroba základ. kovů, hut. a kovodělných výrobků	52 651	38 322	72,8	15 435	20 604	133,5
výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuved.	9 359	12 684	135,5	12 727	17 240	135,5
výroba elektrických a optic. přístrojů a zařízení	955	1 947	203,9	12 153	15 338	126,2
výroba dopravních prostředků a zařízení	10 558	13 407	127,0	14 581	18 529	127,1
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	8 962	8 454	94,3	17 027	22 376	131,4

*) podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Za toto období poklesl počet zaměstnanců v průmyslových podnicích o 7 tisíc. Je tedy zřejmé, že produktivita průmyslových podniků vzrostla. V porovnání s celou ČR vychází úroveň roku 2000 v produktivitě

Ekonomický vývoj

práce na jednoho zaměstnance průmyslového podniku v kraji těsně pod republikovým průměrem (96,3 % úrovně ČR), přičemž mezi kraji zaujal Moravskoslezský kraj 5. místo (za Hlavním městem Prahou, Středočeským, Plzeňským a Ústeckým krajem). V roce 2004 byl Moravskoslezský kraj již nad průměrem ČR (102,0 %), ale propadl se na místo 6., když jej předstihl i kraj Pardubický.

Se zaměstnanci přímo souvisí i jejich odměňování. Průměrná hrubá mzda v průmyslových podnicích se 100 a více zaměstnanci se sídlem na území kraje vzrostla v letech 2000 až 2004 o téměř 4,5 tisíce Kč a dosáhla tak částky 19 355 Kč, což je 106,7 % průměru v celé ČR (v průmyslu) a o téměř 2,5 tisíce překonala průměrnou mzdu zaměstnanců v kraji (bez ohledu na odvětví). Nejvyšších mezd dosahují především zaměstnanci podniků s nebezpečnou či fyzicky náročnou výrobou – nejvyšší mzdy jsou tedy v podnicích s výrobou chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken, těžbou nerostných surovin, výrobou a rozvodem elektřiny, plynu a vody a výrobou základních kovů, hutních a kovodělných výrobků. Ve všech těchto podnicích je průměrná hrubá měsíční mzda přes 20 tisíc Kč (rok 2004).

5.5 Stavebnictví

Na území Moravskoslezského kraje působilo v roce 2004 průměrně 259 stavebních podniků s 20 a více zaměstnanci. V tomto roce došlo k nárůstu počtu stavebních podniků o 9,3 %. Stavební práce podle dodavatelských smluv v roce 2004 za tento soubor dosáhly 21,3 mld. Kč v běžných cenách. Ve srovnání s rokem 2000 vzrostl objem prací téměř o polovinu. Ve struktuře stavebních prací v kraji se od roku 2000 snižoval podíl realizovaný v zahraničí z 1,6 % na 0,9 % v roce 2004. Vysoce dominují stavební práce realizované v tuzemsku. Z více než tří čtvrtin v nich převažuje nová výstavba, rekonstrukce a modernizace, na opravách a údržbě se uskutečňovala přibližně pětina objemu a na ostatních pracích do 3,5 %. Z celkového objemu stavebních prací podle dodavatelských smluv České republiky připadlo na Moravskoslezský kraj 7,7 %, což je podíl o něco vyšší než v roce 2000, kdy činil 7,4 %.

Tab. 5.5.1 Stavební práce

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/2000	průměrná roční
Průměrný počet vykazujících podniků ¹⁾	237	230	242	240	259	9,3	2,2
Stavební práce podle dodavatelských smluv podle sídla podniku celkem (mil. Kč b. c.)	14 227	15 477	16 670	18 330	21 320	49,9	10,6
z toho v tuzemsku	13 999	15 244	16 473	18 184	21 119	50,9	10,8
Struktura stavebních prací podle dodavatelských smluv v tuzemsku (%)							
nová výstavba, rekonstrukce a modernizace	77,6	76,8	77,7	78,2	80,2	³⁾ 2,6	x
opravy a údržba	19,7	19,7	19,7	18,9	16,8	³⁾ -2,9	x
ostatní práce	2,7	3,5	2,7	3,0	3,0	³⁾ 0,3	x
Stavební práce podle dodavatelských smluv v tuzemsku podle místa stavby ²⁾ (mil. Kč b. c.)	16 177	21 137	22 278	22 595	28 035	73,3	14,7
Poměr stavebních prací v tuzemsku podle místa stavby ke stavebním pracem v tuzemsku podle sídla podniku (%)	115,6	138,7	135,2	124,3	132,7	³⁾ 17,2	x

¹⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

²⁾ stavební práce realizované na stavbách v okresech kraje (z podkladů MPO)

³⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

V roce 2004 bylo zaměstnáno ve stavebních podnicích kraje celkem 16,6 tisíc zaměstnanců. Jejich počet ve srovnání s rokem 2000 poklesl o 218 (o 1,3 %). Průměrná hrubá měsíční mzda jednoho zaměstnance v roce 2004 činila 15 562 Kč a byla vyšší proti roku 2000 o více jak čtvrtinu (o 3 282 Kč). Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv se za hodnocené období zvýšila o 29,6 %.

V jednotlivých okresech Moravskoslezského kraje v roce 2004 bylo nejvíce stavebních podniků s 20 a více zaměstnanci v okrese Ostrava – město (98) a nejméně v okrese Bruntál (18). Nejvyšší objem stavebních prací podle dodavatelských smluv v roce 2004 byl v okrese Ostrava – město (63,2 %) a druhý nejvyšší v okrese Opava (9,1 %). Nejnižší byl v okrese Nový Jičín (3,4 %). Od roku 2000 do roku 2004 došlo u tří okresů vždy k navýšení proti roku předchozímu v objemu stavebních prací podle dodavatelských smluv, a to u okresu Bruntál, Frýdek-Místek a Ostrava – město.

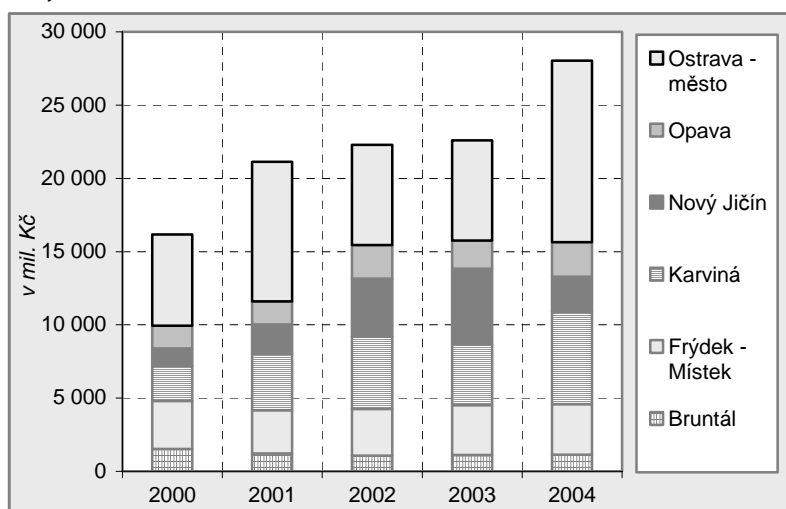
Tab. 5.5.2 Zaměstnanost a mzdy ve stavebnictví

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)	16 802	16 551	16 797	16 367	16 584	-1,3	-0,3
z toho dělníci na stavebních pracích	12 078	11 910	12 146	11 457	11 675	-3,3	-0,8
Průměrný evidenční počet zaměstnanců na 1 podnik	71,2	72,0	69,4	68,2	64,0	-7,2	x
Průměrná hrubá měsíční mzda 1 zaměstnance (Kč)	12 280	13 311	13 966	14 797	15 562	26,7	6,1
Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv (tis. Kč b. c.)	992	935	992	1 120	1 286	29,5	6,7

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Graf 15 Stavební práce v tuzemsku podle okresu místa stavby

Zdroj: MPO

Tab. 5.5.3 Stavební práce podle dodavatelských smluv podle okresů

	2000	2001	2002	2003	2004	v mil. Kč (běžné ceny)			
						Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Moravskoslezský kraj	14 227	15 477	16 670	18 330	21 320	49,9	10,6	100,0	100,0
Bruntál	940	970	1 136	1 276	1 408	49,7	10,6	6,6	6,6
Frýdek-Místek	1 264	1 304	1 386	1 673	1 867	47,8	10,3	8,9	8,8
Karviná	2 044	1 499	1 511	1 523	1 907	-6,7	-1,7	14,4	8,9
Nový Jičín	705	586	611	627	725	2,7	0,7	5,0	3,4
Opava	1 712	1 569	2 172	2 236	1 942	13,4	3,2	12,0	9,1
Ostrava - město	7 561	9 550	9 855	10 995	13 471	78,2	15,5	53,1	63,2

V Moravskoslezském kraji bylo v roce 2004 vydáno celkem 12,8 tis. stavebních povolení. Je to o více jak pětinu méně než v roce 2000. Relativní rozpor mezi klesajícím počtem stavebních povolení a dynamickým rozvojem realizovaných prací je objemovým i cenovým růstem. Nejvíce stavebních povolení celkem ze šesti okresů Moravskoslezského kraje bylo vydáno v roce 2004 v okrese Frýdek-Místek (2 940) a v okrese Opava (2 500). Během sledovaného období došlo k nárůstu podílu vydaných stavebních povolení u bytových budov v roce 2004 o 6,6 bodu proti roku 2000 a naopak za sledované období došlo k poklesu o 13,0 bodu u budov na ochranu životního prostředí. Podstatně vzrostla průměrná hodnota na jedno stavební povolení, a to z přibližně 1 mil. Kč v roce 2000 na 1,9 mil Kč v roce 2004.

Tab. 5.5.4 Vydaná stavební povolení

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Vydaná stavební povolení celkem	16 134	13 070	12 593	12 468	12 789	-20,7	-5,6
v tom na stavby (%):							
budovy	48,5	54,4	57,5	56,4	56,0	¹⁾ 7,5	x
v tom:							
bytové	28,3	31,1	34,2	34,7	34,9	¹⁾ 6,6	x
nebytové	20,3	23,3	23,3	21,7	21,1	¹⁾ 0,9	x
na ochranu životního prostředí	33,8	27,6	23,5	22,0	20,8	¹⁾ -13,0	x
ostatní	17,6	18,0	19,0	21,5	23,2	¹⁾ 5,6	x
Meziroční změna počtu vydaných stavebních povolení (%)	88,6	81,0	96,4	99,0	102,6	x	-5,6
Orientační hodnota staveb, na něž byla vydaná stavební povolení							
celkem (mil. Kč)	16 029	19 564	18 201	22 621	24 115	50,4	10,8
na 1 stavební povolení (tis. Kč)	993	1 497	1 445	1 814	1 886	89,8	17,4

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

V následující tabulce jsou údaje převzaté z Ministerstva financí. Zdrojem dat jsou přiznání k dani z převodu nemovitostí, která jsou povinni podávat vlastníci (prodejci) nemovitostí místně příslušným finančním úřadům. Počet převodů celkem v průměru let 2001 - 2003 u rodinných domů činil 2 279, u bytů 1 110, u bytových domů 382 a u garáží 2 211. Průměrná kupní cena v Kč/m³ u rodinných domů činila 1 067, u bytů 5 095, u bytových domů 814 a u garáží 1 070 Kč.

Tab. 5.5.5 Ceny vybraných druhů nemovitostí

Zdroj: Ministerstvo financí

	Období 2001 - 2003			
	rodinné domy	byty	bytové domy	garáže
Počet převodů celkem	2 279	1 110	382	2 211
v tom ve velikostních skupinách obcí podle počtu obyvatel (%):				
do 1 999	840	35	23	165
2 000 - 9 999	804	110	76	342
10 000 - 49 999	278	189	67	605
50 000 a více	357	776	216	1 099
Průměrná kupní cena (Kč/m³)	1 067	¹⁾	5 095	814
v tom ve velikostních skupinách obcí podle počtu obyvatel:				
do 1 999	917	¹⁾	3 505	410
2 000 - 9 999	1 041	¹⁾	3 183	669
10 000 - 49 999	1 142	¹⁾	4 295	813
50 000 a více	1 418	¹⁾	5 633	908
Průměrná velikost (m ³)	738	²⁾	63	3 401
Průměrné opotřebení (%)	56,4		41,1	52,4

¹⁾ v Kč/m²

²⁾ v m²

5.6 Doprava

Moravskoslezský kraj se po zániku Československa ocitl v poloze severovýchodního pohraničí, na hranicích s Polskem a Slovenskem, nejvíce vzdáleného od přímých kontaktů s metropolí státu a s hospodářskými podněty z vyspělých zemí EU. Velkým nedostatkem kraje z hlediska dopravní infrastruktury je absence přímého napojení na dálniční síť, která není dosud do kraje přivedena. V květnu 2002 byla zahájena stavba dálnice D 47, která se stane součástí VI. evropského multimodálního koridoru. Dálnice mezi Lipníkem nad Bečvou a polskou hranicí u Bohumína o délce 80,2 km by měla řešit dopravní obslužnost a ekonomické

Ekonomický vývoj

oživení. Silniční komunikační systém se v současnosti opírá o hlavní mezinárodní silnice I/11 (E 75): Opava – Ostrava – Český Těšín – Mosty u Jablunkova a I/48 (E 462): Nový Jičín – Frýdek-Místek – Český Těšín, které procházejí východní částí kraje. V současnosti probíhá jejich modernizace, a to především na silnici I/48, která je upravována na rychlostní komunikaci R 48. Moravskoslezský kraj protínají dva železniční tahy evropského významu, elektrifikované tratě č. 270 a č. 320. Trať č. 270 je významným úsekem hlavní železniční trasy ČR Praha – Bohumín a v současnosti probíhá její modernizace. Dosažitelnost regionu letecky je zabezpečována prostřednictvím mezinárodního letiště v Mošnově, druhého největšího letiště v ČR, jehož délka přistávací dráhy 3 600 m umožňuje přistávání všech kategorií letadel bez omezení.

Tab. 5.6.1 Silnice a dálnice, dopravní prostředky

Zdroj: Ročenka dopravy MD ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Délka silnic a dálnic (km)	3 411	3 403	3 410	3 410	3 344	98,0
z toho:						
silnice 1. třídy	707	707	714	714	713	100,9
rychlostní komunikace	12	12	12	13	17	136,3
dálnice v provozu	-	-	-	-	-	x
Dopravní prostředky						
motocykly	41 303	49 016	52 212	51 452	53 056	128,5
osobní automobily	345 270	354 643	367 141	370 320	381 316	110,4
nákladní vozidla	24 307	25 353	27 851	28 613	31 052	127,7
silniční tahače	2 185	2 397	2 499	2 519	2 458	112,5
návěsy	2 872	2 992	3 154	2 814	3 039	105,8
autobusy	2 326	2 345	2 554	2 488	2 447	105,2

Na jeden čtvereční kilometr rozlohy kraje připadá cca 0,6 km silnic, přičemž na celém území ČR činí tato hodnota 0,7 km. Nedostatečná hustota silniční sítě je ještě více vidět na následujícím srovnání. Počet osobních automobilů na kilometr silniční sítě vzrostl v kraji v letech 2000 až 2004 ze 101,2 na 114,0 (za celou ČR pak z 61,9 na 68,7). K tomu je třeba podotknout, že zatímco v celé ČR připadá na 100 obyvatel středního stavu přes 36 osobních automobilů, v našem kraji je to pouze 29,4 automobilu a v okrese Bruntál dokonce pouze 27 automobilů na 100 obyvatel. Obdobná situace je i u vozidel nákladních. V celé ČR připadá na 100 obyvatel 3,3 nákladního automobilu, zatímco v kraji je to pouze 2,27 automobilu. Nejlépe je na tom okres Ostrava – město (3 nákladní automobily na 100 obyvatel), nejhůře okres Karviná (pouze 1,5 automobilu). Ani porovnání autobusové dopravy nevychází pro náš kraj nejlépe. Výrazný je pokles počtu přepravovaných osob. V celé ČR klesl v hodnocených pěti letech o necelých 5 %, v kraji je pokles o více než 15 %. Zatímco v roce 2000 připadalo v ČR 6,75 spoje na 100 obyvatel, v roce 2004 to bylo již 8,13 spoje. V kraji na 100 obyvatel připadalo v roce 2000 celkem 6,35 spoje, ale v roce 2004 pouze 7,17 spoje. O nákladní dopravě lze říci, že se v Moravskoslezském kraji vyvíjela podobně jako v celé ČR. Vývoz zboží (z kraje, resp. z ČR) prakticky stagnoval (nárůst v kraji 0,5 %, za celou ČR 3,5 %), dovoz do kraje (ČR) výrazně vzrostl, vnitrokrajská doprava téměř nerostla, vnitrostátní vzrostla během hodnoceného období o 12 %.

Tab. 5.6.2 Silniční nákladní a autobusová doprava

Zdroj: Ročenka dopravy MD ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Vývoz zboží z kraje (tis. tun)	4 111	4 983	5 465	4 477	4 118	100,2
Dovoz zboží do kraje (tis. tun)	3 545	4 492	5 341	5 969	5 284	149,0
Přeprava zboží v rámci kraje (tis. tun)	42 177	33 656	48 771	45 889	42 371	100,5
Přeprava cestujících v rámci kraje (tis. osob)	62 609	61 226	47 743	56 790	52 859	84,4
Počet autobusových spojů v rámci kraje	41 274	40 964	51 519	51 519	46 143	111,8
v tom:						
pracovní den	24 310	24 247	29 572	29 572	27 057	111,3
sobota	8 554	8 388	11 097	11 097	9 552	111,7
neděle a svátky	8 410	8 329	10 850	10 850	9 534	113,4

Provozní délka železničních tratí vzrostla v kraji o 2,7 %, což byl více než průměrný nárůst (1,8 %). Vzrostl i počet vlakových spojů, zde je však stejná situace jako u spojů autobusových – nárůst v kraji zdaleka

Ekonomický vývoj

nestačil na nárůst v republice, takže zatímco na 100 obyvatel ČR připadá 3,17 spoje, na 100 obyvatel kraje připadá pouze 2,31 spoje. Ve výkonech nákladní železniční dopravy převládají naprosto opačné trendy než v dopravě silniční. Dovoz do kraje poklesl na polovinu (objemově pokles přesně odpovídá nárůstu u dopravy silniční), zatímco vývoz vzrostl o více než pětinu a přeprava v rámci kraje vzrostla téměř o třetinu. Trendy v ČR byly přesně opačné – vzrostl dovoz, zatímco vývoz a vnitrostátní přeprava poklesly.

Tab. 5.6.3 Železniční doprava

Zdroj: Ročenka dopravy MD ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Provozní délka železničních tratí (km)	669	672	672	677	687	102,7
Vývoz zboží z kraje (tis. tun)	2 771	6 532	3 692	3 571	3 379	122,0
Dovoz zboží do kraje (tis. tun)	4 176	2 484	2 229	2 177	2 212	53,0
Přeprava zboží v rámci kraje (tis. tun)	8 181	8 494	11 320	9 885	10 617	129,8
Počet vlakových spojů v rámci kraje	13 641	14 156	14 738	14 738	14 871	109,0
v tom:						
pracovní den	4 887	5 059	5 310	5 310	5 321	108,9
sobota	4 417	4 590	4 780	4 780	4 865	110,1
neděle a svátky	4 337	4 507	4 648	4 648	4 685	108,0

5.7 Technická infrastruktura

Tab. 5.7.1 Technická infrastruktura

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Počet obcí	301	302	302	302	302	x
z toho vybavených (%) :						
veřejným vodovodem	97,0	96,0	96,7	97,0	97,0	0,0
kanalizací	36,2	29,8	30,1	28,8	30,1	-6,1
kanalizací s napojením na ČOV	36,5	40,4	44,0	41,4	42,7	6,2
plynem ze sítě	77,1	78,1	79,8	79,5	78,8	1,7
skládkou tuhých domovních odpadů	7,6	7,6	7,6	6,3	8,6	1,0

Vybavenost obcí je každoročně aktualizována zjišťováním u obcí. I když je přesně dána náplň jednotlivých ukazatelů, nejsou výstupy zcela spolehlivé. Z toho plyne kolísání některých údajů v časové řadě. Typické je to např. u podílu obcí s veřejným vodovodem v tabulce 5.7.1. Tyto údaje však lze považovat za přibližně správné a v delší časové řadě nepochybně ukazují trendy vývoje. Je třeba připomenout, že obec je vybavena (např. vodovodem), je-li jí vybavena alespoň jedna její část.

Tab. 5.7.2 Technická infrastruktura podle okresů

	Podíl obcí vybavených (%)					
	kanalizací s napojením na ČOV			plynem ze sítě		
	2000	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Česká republika	29,9	34,5	4,6	48,7	60,7	12,0
Moravskoslezský kraj	36,4	42,7	6,3	76,8	78,8	2,0
Bruntál	35,2	47,9	12,7	36,6	40,8	4,2
Frýdek-Místek	37,7	42,9	5,2	92,2	90,9	-1,3
Karviná	81,3	93,8	12,5	93,8	100,0	6,3
Nový Jičín	49,1	38,6	-10,5	89,5	91,2	1,8
Opava	17,5	30,0	12,5	85,0	87,5	2,5
Ostrava - město	100,0	100,0	0,0	100,0	100,0	0,0

Ekonomický vývoj

Z porovnání vyplývá, že drtivá většina obcí je vybavena vodovody. Přihlédneme-li současně k tabulce 5.7.3, můžeme říci, že vodu z veřejných vodovodů odebírá i drtivá většina obyvatel kraje. A to i přes klesající objemy vyrobené pitné vody. Klesají totiž objemy vody fakturované (zde hlavně podnikům, u domácností tento objem roste), tak i ztráty v potrubní síti.

Tab. 5.7.3 Vodovody

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/2000	průměrná roční
Délka vodovodní sítě	km	7 964	.	.
Obyvatelé zásobovaní vodou z vodovodů	osoby	1 178 514	1 177 300	1 160 780	1 197 600	1 203 747	2,1	0,5
Podíl obyvatel zásobovaných vodou	%	92,1	92,8	91,8	95,0	95,6	¹⁾ 3,6	x
Voda vyrobená pro veřejnou potřebu	tis. m ³	96 926	93 655	94 807	96 419	91 927	-5,2	-1,3
Voda fakturovaná celkem	tis. m ³	73 550	71 243	69 380	71 565	69 500	-5,5	-1,4
z toho pro domácnosti	%	66,5	66,6	65,9	66,4	67,0	¹⁾ 0,4	x
Podíl ztrát v trubní síti (z vyrobené vody určené k realizaci)	%	17,5	.	16,6	16,3	14,6	¹⁾ -2,9	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Roste i počet obcí s rozvodem plynu. V okresech Ostrava – město (zde díky metodice) a Karviná jsou připojeny všechny obce. V ostatních okresech je to kolem 90 % obcí s výjimkou okresu Bruntál, kde je připojeno pouze 40,8 % obcí. Těmito čísly Moravskoslezský kraj výrazně převyšuje republikový průměr 60,7 %.

5.8 Cestovní ruch

Zajímavost a atraktivita regionu z hlediska cestovního ruchu je dána přírodními podmínkami, historickými pamětihodnostmi, kulturní úrovní a v neposlední řadě úrovní turistické vybavenosti. Tradičními kulturními centry regionu jsou Ostrava, Opava a pro území Těšínska s významnou polskou menšinou Český Těšín. V kraji působí 24 divadel, 71 muzeí, 114 galerií a 65 kin. V Ostravě dále sídlí mezinárodně známá Janáčkova filharmonie. Milovníci literatury mohou využívat 419 knihoven. Města a obce nabízejí pestrou škálu sportovního vyžití prostřednictvím 130 stadionů, 25 zimních stadionů a stovek hřišť, tělocvičen, koupališť a bazénů. Kromě kulturního a sportovního vyžití ve městech a obcích poskytuje malebná a pestrá příroda severní Moravy a Slezska nesčetné možnosti pro rekreaci, turistiku, poznávání kulturních památek a léčebné pobyty. V letním období skýtá region díky rozsáhlé síti (cyklo)turistických tras podmínky pro pěší turistiku a cykloturistiku, v zimě pak jsou horské celky Hrubého Jeseníku a Beskydy vyhledávanými centry běžeckého a sjezdového lyžování. Moravskoslezský kraj se může pochlubit mnoha kulturními památkami, na jeho území se nachází městské památkové rezervace (centra Příbora, Nového Jičína a Štramberka). Skvosty kraje jsou zámecká sídla v Hradci nad Moravicí, v Raduni, v Kravařích na Opavsku či ve Fulneku. Mezi nejvýznamnější hrady patří Sovinec na Rýmařovsku, Starý Jičín a Hukvaldy v Pobeskydí. Specifikem regionu jsou podmínky pro průmyslovou turistiku (Technické muzeum automobilů v Kopřivnici, Vagonářské muzeum ve Studénce, Hornické muzeum v Ostravě-Petřkovicích, areál Dolních Vítkovic, NKP Důl Michal aj.). Fandové vodních sportů s oblibou sjíždějí řeku Moravici nebo Odru, ti, kteří dávají přednost rekreaci u vodních ploch, navštěvují nádrže Žermanice a Těrlicko, v menší míře zatím Slezskou Hartu. Lázeňství v kraji je založeno na využití léčebných účinků jodobromové vody v lázních Darkov s Rehabilitačním ústavem, od počátku 90. let existuje nové lázeňské sanatorium v Klimkovicích s architektonicky zajímavými budovami.

Jedním z hlavních ukazatelů cestovního ruchu je množství a kvalita hromadných ubytovacích zařízení. Základním měřítkem je počet ubytovacích zařízení a počet lůžek. V roce 2004 bylo v Moravskoslezském kraji k dispozici 490 hromadných ubytovacích zařízení s 26 353 lůžky. Tyto počty byly v průběhu let 2000 až 2004 konstantní, (v roce 2000 bylo v kraji 483 ubytovacích zařízení s 26 354 lůžky). V celorepublikovém srovnání byl v roce 2004 největší počet ubytovacích zařízení v Jihočeském kraji (1 007). Za ním následují Královéhradecký kraj (966) a Hlavní město Praha (598). Moravskoslezský kraj je spolu s krajem Jihomoravským hned za nimi (oba 490). Nejméně ubytovacích zařízení má kraj Pardubický (281).

Jestliže posuzujeme ubytovací kapacity podle kategorií, vidíme v přiložené tabulce, že daleko nejvíce bylo penzionů (137) a hotelů (124). Z toho je odvozen i počet lůžek, kde v hotelích bylo k dispozici 10 138 a v penzionech 4 326 lůžek.

Ekonomický vývoj

Tab. 5.8.1 Kapacita hromadných ubytovacích zařízení ^{*)}

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Ubytovací zařízení celkem	483	495	514	504	490	101,4
z toho:						
hotely	132	130	133	127	124	93,9
penziony	118	127	136	135	137	116,1
kempy	16	18	17	14	15	93,8
chatové osady	16	13	14	14	12	75,0
turistické ubytovny	69	71	71	70	69	100,0
Lůžka v ubytovacích zařízeních celkem	26 354	26 657	26 988	26 605	26 353	100,0
z toho:						
hotely	10 832	10 725	10 402	10 257	10 168	93,9
penziony	4 130	4 293	4 385	4 172	4 326	104,7
kempy	934	1 049	945	822	841	90,0
chatové osady	1 120	900	908	798	796	71,1
turistické ubytovny	2 681	2 834	3 242	3 276	3 279	122,3
Průměrná cena za ubytování (Kč)	226	226	240	244	254	112,5
Počet pracujících osob celkem	4 877	4 923	4 589	4 454	4 339	89,0

^{*)} v letech 2000 - 2002 stav k 31.7., v letech 2003 - 2004 stav k 31.12.

V tabulce přehledu podle okresů vidíme, že v průběhu celého sledovaného období se hlavní část ubytovacích kapacit soustředila na rekreační pobyty v turistických oblastech Beskyd a Jeseníků, tzn. v okresech Frýdek-Místek a Bruntál.

Tab. 5.8.2 Kapacita hromadných ubytovacích zařízení v okresech Moravskoslezského kraje

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Ubytovací zařízení celkem	483	495	514	504	490	101,4
v tom okres:						
Bruntál	144	147	153	161	159	110,4
Frýdek-Místek	181	183	190	176	161	89,0
Karviná	25	26	26	27	24	96,0
Nový Jičín	65	69	63	55	60	92,3
Opava	40	41	47	52	50	125,0
Ostrava - město	28	29	35	33	36	128,6
Lůžka v ubytovacích zařízeních celkem	26 354	26 657	26 988	26 605	26 353	100,0
v tom okres:						
Bruntál	6 470	6 266	6 545	6 765	6 892	106,5
Frýdek-Místek	9 230	9 399	9 327	9 235	8 386	90,9
Karviná	1 986	2 033	2 003	2 123	2 025	102,0
Nový Jičín	4 035	4 249	4 038	3 413	3 940	97,6
Opava	2 067	2 061	2 311	2 584	2 527	122,3
Ostrava - město	2 566	2 649	2 764	2 485	2 583	100,7

Počet ubytovacích kapacit je sice základní předpoklad cestovního ruchu, velice důležitá je ale skutečnost, jak jsou tyto kapacity naplňovány hosty. V roce 2004 bylo v hromadných ubytovacích zařízeních Moravskoslezského kraje ubytováno 597 136 hostů. Z tohoto počtu pak bylo 108 193 cizinců, nejvíce z toho pak našich sousedů ze Slovenska (20 %) a Polska (18,6 %).

Zatímco celkový počet hostů v průběhu let 2000 až 2004 poklesl o cca 10 %, počet cizinců naopak o přibližně stejný procentní podíl vzrostl. Zajímavý je zde opačný trend návštěv našich dvou největších turistických sousedů. Zatímco počet hostů z Polska postupně klesal (o 15,6 % ve sledovaném období), počet hostů ze Slovenska naopak stoupal a v roce 2004 byl o 9,6 % vyšší než v roce 2000.

Ekonomický vývoj

Průměrná doba pobytu hostů v ubytovacích zařízeních Moravskoslezského kraje byla 4,5 dne, průměrný počet přenocování byl 3,5.

Tab. 5.8.3 Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Počet příjezdů hostů	638 516	671 203	671 310	664 836	597 136	93,5
v tom:						
Česká republika	541 476	549 609	532 061	545 610	488 943	90,3
zahraniční hosté	97 040	121 594	139 249	119 226	108 193	111,5
z toho (%):						
Itálie	3,0	3,1	2,7	4,1	3,7	¹⁾ 0,7
Německo	20,1	21,5	11,8	15,6	15,7	¹⁾ -4,4
Nizozemsko	4,8	3,0	1,5	2,1	1,8	¹⁾ -3,0
Polsko	34,2	27,4	33,1	26,0	18,6	¹⁾ -15,6
Rakousko	3,5	4,0	2,8	3,9	3,8	¹⁾ 0,3
Slovensko	10,4	17,1	22,0	19,1	20,0	¹⁾ 9,6
Počet přenocování	3 102 599	2 562 439	2 579 886	2 464 231	2 118 693	68,3
v tom:						
Česká republika	2 767 112	2 185 747	2 167 594	2 111 284	1 830 921	66,2
zahraniční hosté	335 487	376 692	412 292	352 947	287 772	85,8
z toho (%):						
Itálie	2,0	2,4	2,1	3,4	3,1	¹⁾ 1,2
Německo	19,3	19,4	12,1	16,4	16,8	¹⁾ -2,5
Nizozemsko	5,1	3,2	1,5	2,1	1,7	¹⁾ -3,4
Polsko	31,9	29,6	31,0	22,6	16,6	¹⁾ -15,3
Rakousko	2,0	2,2	1,7	2,7	3,1	¹⁾ 1,1
Slovensko	7,0	16,1	20,2	19,1	20,0	¹⁾ 13,0
Průměrná doba pobytu (dny)	5,8	5,0	4,7	4,7	4,5	¹⁾ -1,3
z toho zahraniční hosté	4,6	4,2	3,8	4,0	3,7	¹⁾ -0,9

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Zajímavé je srovnání průměrných cen za jedno ubytování v rámci České republiky. Nejvyšší cena byla v Hlavním městě Praze (998 Kč). V Moravskoslezském kraji byla podstatně nižší (254 Kč), což je o 83 Kč méně, než činí celorepublikový průměr. Nejlevnější ubytování bylo v Libereckém kraji (227 Kč).

Z údajů o počtech lůžek a počtech hostů můžeme vypočítat využití ubytovacích kapacit. Opět podle předpokladu bylo daleko nejvyšší využití v Hlavním městě Praze (53,3 %) a Karlovarském kraji (43,4 %).

Převážná většina krajů včetně Moravskoslezského měla využití okolo 30 %, nejmenší využití ubytovací kapacity bylo v Ústeckém kraji (21,3 %).

Tab. 5.8.4 Hosté v lázeňských ubytovacích zařízeních

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2001
Počet příjezdů hostů	.	23 017	24 932	22 456	22 604	98,2
v tom:						
Česká republika	.	22 345	23 602	21 687	22 042	98,6
zahraniční hosté	.	672	1 330	769	562	83,6
Počet přenocování	.	591 321	578 040	588 586	573 019	96,9
v tom:						
Česká republika	.	561 045	540 891	556 026	559 122	99,7
zahraniční hosté	.	30 276	37 149	32 560	13 897	45,9
Průměrná doba pobytu (dny)	.	27	24	27	26	¹⁾ -0,3
z toho zahraniční hosté	.	46	29	43	26	¹⁾ -20,4

¹⁾ rozdíl 2004 - 2001

Vyčleníme-li z celkového počtu návštěv lázeňské pobyty hostů v již zmiňovaných lázních v Darkově a Klimkovicích, zjistíme, že jejich podíl byl v roce 2004 asi 5 % z celkového počtu hostů, u cizinců to bylo jen půl procenta.

Tab. 5.8.5 Tuzemské delší a kratší cesty *)

	Delší cesty			Kratší cesty		
	2003	2004	index 2004/2003	2003	2004	index 2004/2003
Počet cest celkem (tis.)	376,5	325,2	86,4	1 125,3	1 459,9	129,7
Celkový počet přenocování (tis.)	2 901,0	2 513,3	86,6	1 938,2	2 844,8	146,8
Průměrný počet přenocování na 1 cestu	7,7	7,7	100,0	1,7	1,9	111,8
Celkové výdaje (mil. Kč)	900,1	927,0	103,0	1 123,4	1 009,7	89,9
Průměrné výdaje na 1 cestu (Kč)	2 393	2 850	119,1	998	692	69,3

*) z výběrového šetření cestovního ruchu

Z pohledu našich občanů můžeme cestovní ruch rozdělit do dvou základních skupin, a to na cesty v rámci České republiky a cesty do zahraničí (ty se však sledují jen celorepublikově). Oba tyto typy cest můžeme ještě rozdělit na krátké cesty (1 - 3 přenocování), delší cesty na dovolenou (více než 4 přenocování) a na služební cesty. V rámci krátkodobých tuzemských cest uskutečnili naši občané do Moravskoslezského kraje v roce 2004 celkem 1 459 000 krátkodobých cest. Můžeme na základě toho konstatovat, že pro tento typ cest je náš kraj zajímavý a atraktivní, neboť více cest se uskutečnilo jen do Středočeského (2 810 000) a Jihomoravského kraje (1 462 000). Při delších tuzemských cestách je zřejmě atraktivita Moravskoslezského kraje poněkud nižší, protože je s 325 tisíci uskutečněnými cestami až na devátém místě v pořadí krajů. Nejatraktivnějším se zde jeví Jihočeský kraj s 779 tis. pobyty před krajem Královehradeckým (679 tis. cest).

Zajímavé je porovnání průměrných výdajů na tyto cesty. Při krátkodobých cestách v roce 2004 utratil občan podle očekávání nejvíce v Karlovarském kraji (1 545 Kč) a v Libereckém kraji (1 069 Kč). V Moravskoslezském kraji byly tyto výdaje podstatně nižší (692 Kč), méně utratil občan už jen v kraji Vysočina (580 Kč), Pardubickém (662 Kč) a Středočeském kraji, kde vyšel krátkodobý pobyt úplně nejlevněji (475 Kč).

Dlouhodobá dovolenka vyšla patrně i vlivem Luhačovických lázní nejvíce ve Zlínském kraji (4 017 Kč), dovolená v Moravskoslezském kraji patřila i u tohoto typu k těm levnějším (2 850 Kč).

5.9 Věda, výzkum, informační technologie

Pro Moravskoslezský kraj je vědecké poznávání světa - **věda a výzkum** - životně nezbytnou podmínkou úspěšných strukturálních přeměn jeho ekonomiky, spojených s celkovým rozvojem regionu a podstatným poklesem nezaměstnanosti. Finanční prostředky efektivně vynaložené na výzkum a vývoj jsou stimulem růstu produktivity práce a celé ekonomiky. Podle Evropskou radou v roce 2000 schválených cílů Lisabonské strategie má do roku 2010 každý členský stát EU dosáhnout úrovně 3 % HDP vynaložených na výzkum a vývoj. Tyto výdaje má financovat z jedné třetiny vládní sektor a ze dvou třetin podnikatelská sféra.

Český statistický úřad dle podmínek EU pro tuto oblast zjišťuje v „Ročním statistickém výkaze o výzkumu a vývoji“ (VTR 5-01) ukazatele o vědě a výzkumu v ČR. Podle krajů jsou tyto údaje k dispozici od roku 2001 po zavedení regionálního členění dle místa pracoviště výzkumu a vývoje příslušné vykazující jednotky. Zákon č. 130/2002 Sb. o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků mj. definuje vybrané základní pojmy. **Výzkum** je systematická tvůrčí práce rozšiřující poznání jako takové, včetně člověka, kultury a společnosti, a to metodami, které umožňují potvrzení, doplnění či vyvrácení získaných poznatků. Zákon rozlišuje dva typy výzkumu – základní a aplikovaný. **Vývoj** je charakterizován jako systematické tvůrčí využití poznatků výzkumu nebo jiných námětů k produkci nových nebo zlepšených materiálů, výrobků nebo zařízení. Případně k zavedení nových či zlepšených technologií, systémů a služeb, včetně pořízení a ověření prototypů, poloprovozních nebo předváděcích zařízení.

V Moravskoslezském kraji se počet zpravodajských jednotek, vykazujících data o vědě a výzkumu, zvýšil ze 123 v roce 2001 na 160 v roce 2004. Za uvedené období stoupl počet zaměstnanců výzkumu a vývoje v kraji o 68 osob, tj. o 4,1 %. Podle složení byl nejpočetnější sektor podnikatelský, relativně nejvíce však v tomto ukazateli vzrostl úsek vládní. Sektor vyššího odborného a vysokého školství počtem zaměstnanců ve vědě a výzkumu nejprve v roce 2002 narostl a v dalších dvou letech se snižoval až na pokles o 6 zaměstnanců (o 1,5 %) v roce 2004 ku 2001. Uvedený úsek signalizuje určitou problémovost, protože v něm podle sektorů jako v jediném poklesl počet výzkumných pracovníků více než zaměstnanců výzkumu a vývoje celkem. Celkově se v kraji v roce 2004 ku 2001 zvýšil počet výzkumných pracovníků o 90 osob (o 10,5 %). Z toho

Ekonomický vývoj

žen ale ubylo 10, tj. 5,0 %. Objem vnitřních výdajů na výzkum a vývoj v kraji rostl v letech 2001 až 2003. Následně v roce 2004 došlo meziročně k poklesu, ale přesto byly vynaložené prostředky na výzkum a vývoj proti roku 2001 o čtvrtinu větší (o 451 mil. Kč). V relaci k České republice se Moravskoslezský kraj v roce 2004 podílel na:

- počtu ekonomických subjektů zabývajících se výzkumem a vývojem z 8,2 %
- počtu zaměstnanců výzkumu a vývoje ze 6,0 %
- celkových vnitřních výdajích na vědu a výzkum ze 6,3 %, z toho podnikatelský sektor z 5,0 %.

Tab. 5.9.1 Zaměstnanci a výdaje výzkumu a vývoje

	2001	2002	2003	2004	Změna v % 2004/2001
Zaměstnanci výzkumu a vývoje	1 646	1 488	1 684	1 714	104,1
v tom sektor:					
podnikatelský	1 111	871	1 107	1 142	102,8
vládní	79	104	109	150	189,9
vyššího odborného a vysokého školství	427	478	454	421	98,5
soukromý neziskový	29	35	14	i.d.	.
Výzkumní pracovníci	855	855	918	945	110,5
v tom sektor:					
podnikatelský	437	370	475	497	113,8
vládní	57	70	75	111	193,9
vyššího odborného a vysokého školství	355	403	359	337	95,0
soukromý neziskový	6	12	8	i.d.	.
Vnitřní výdaje na výzkum a vývoj (mil. Kč)	1 761	1 410	2 416	2 212	125,6
v tom sektor:					
podnikatelský	1 426	1 068	1 985	1 761	123,5
vládní	57	50	65	65	113,5
vyššího odborného a vysokého školství	272	281	358	383	140,8
soukromý neziskový	6	11	7	i.d.	.

Tab. 5.9.2 Informační a komunikační technologie v domácnostech

	Moravskoslezský kraj			Česká republika		
	2003	2004	index 2004/2003	2003	2004	index 2004/2003
Domácnosti celkem (v tisících)	478	528	110,5	4 064	4 110	101,1
z nich vybavené (%):						
pevnou telefonní linkou	53,3	45,9	1) ¹⁾ -7,4	62,9	61,9	1) ¹⁾ -1,0
osobním počítačem	22,8	27,8	1) ¹⁾ 5,0	23,8	29,5	1) ¹⁾ 5,7
z toho připojeným k internetu	12,3	16,0	1) ¹⁾ 3,6	14,8	19,4	1) ¹⁾ 4,6
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let (v tisících)	1 061	1 063	100,2	8 658,5	8 676,9	100,2
z nich mající k dispozici pro soukromé účely (%):						
mobilní telefon	60,1	70,9	1) ¹⁾ 10,8	66,0	73,9	1) ¹⁾ 7,9
osobní počítač (PC) doma	32,8	35,0	1) ¹⁾ 2,2	32,6	35,9	1) ¹⁾ 3,3
internet doma	17,8	20,9	1) ¹⁾ 3,0	20,8	23,8	1) ¹⁾ 3,0
přenosný PC	1,1	.	1) ¹⁾ .	2,4	3,1	1) ¹⁾ 0,7

¹⁾ rozdíl 2004 - 2003 v procentních bodech

Ve srovnání let 2004 ku 2001 lze hodnotit pozitivně pouze růst objemu celkových vnitřních výdajů na vědu a výzkum, které byly dynamikou na celostátní úrovni. V kraji stouply o 25,6 % (v ČR o 24,0 %). Pomaleji rostl počet ekonomických subjektů zabývajících se výzkumem a vývojem – v kraji o 30,1 % (v ČR o 45,5 %). Lidský vědecký potenciál směřoval do tradičních výzkumných center a méně zůstával v kraji. Svědčí o tom mj. stagnace vývoje počtu zaměstnanců výzkumu a vývoje za srovnávané období, když v kraji se jejich počet zvýšil jen o 4,1 % (v ČR o 15,8 %). V těchto ukazatelích se ze 14 krajů řadí Moravskoslezský za Hlavní město Prahu a Středočeský a Jihomoravský.

Informační a komunikační technologie svým růstem umožňují ve společnosti inovační změny v ekonomické i sociální oblasti. Budování informační společnosti zlepšuje konkurenceschopnost ekonomických subjektů, odstraňuje méně kvalifikovaná pracovní místa a nahrazuje je větším počtem nových příležitostí odvislých od zpracování informací.

Český statistický úřad vychází vstříc potřebám zachycovat a analyzovat vývojové stavy v této oblasti a v letech 2003 až 2005 uskutečnil v roční periodicitě „Výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci“.

Moravskoslezský kraj je ve srovnání s Českou republikou ve vybavení osobním počítačem podílem z celkového počtu domácností na celostátní průměrné úrovni. Nižší byla v kraji a ještě více než za Českou republiku meziročně poklesla vybavenost pevnou telefonní linkou. Souviselo to s rychlým růstem disponování mobilním telefonem u obyvatelstva nad 15 let věku. V kraji se v roce 2004 přiblížil tento ukazatel celostátní úrovni, při rychlejší dynamice roku 2004 ku 2003, vyjádřené rozdílem v bodech zvýšeného zastoupení takto vybavené skupiny obyvatelstva. Podílem zapojení na internet doma se obyvatelstvo nad 15 let věku blíží vyšší dosažené úrovni za Českou republiku.

5.10 Veřejná ekonomika (veřejné rozpočty, hospodaření územních samosprávních celků)

Rozpočtové určení daní v České republice rozděluje určité daňové výnosy mezi rozpočty státní a krajů a obcí. Tento systém ovlivňuje příjmovou základnu obcí, které z něj získávají podstatnou část svých příjmů. Podíl krajské samosprávy na sdílených daních je dosud malý. Obce a kraje nemohou bezprostředně výnos z těchto zdrojů ovlivnit. Sdílené daně se svou podstatou blíží neúčelovým dotacím se zvláštním režimem rozdělování. Velikost obce určená počtem obyvatel je při tom velmi významná a iniciuje slučování obcí, respektive navádí v extrémním případě k administrativnímu zvyšování počtu obyvatel, než k nějakému většímu úsilí za zvýšení vlastních příjmů. Obce získávají významnou část rozpočtových příjmů „automaticky“ – nárokově. Stávající systém tak výrazně omezuje možnost obce ovlivňovat své příjmy. Přitom existence vlastních příjmů územní samosprávy v dostatečné výši se považuje za jeden z jejích charakteristických rysů. Je takto pojat a zahrnut v Evropské chartě místní samosprávy. Pro definování vlastních příjmů územní samosprávy je zásadní, že obec a kraj o jejich užití rozhodují samostatně a jejich výši mohou ovlivnit vlastní aktivitou. Až na menší výjimky to u našich sdílených daní neplatí. Určitou výhodou jsou nízké administrativní náklady, jelikož daně spravují finanční úřady. Na druhou stranu je obec závislá na aktivitě správce daní. Negativem je, že v České republice došlo bezmála k plnému potlačení významu místních daní. Přitom se považují za vhodný nástroj přizpůsobování příjmové základny územní samosprávy. Místní daně umožňují lepší kontrolu nad jejím hospodařením ze strany veřejnosti, což však téměř chybí.

Z veřejných činností pro obyvatelstvo jsou podstatné služby v oblasti sociální, zdravotní a vzdělávací, které by měly na celém území státu být poskytovány na srovnatelné úrovni. Bez ohledu na způsob financování územních samospráv se podstatná část zdravotnických služeb financuje prostřednictvím zdravotních pojišťoven, sociální pojištění se hradí ze státního rozpočtu a obdobně velký díl nákladů na vzdělávání je placen ze státního rozpočtu, přímo nebo zprostředkovaně dotacemi. Územní samosprávy zatím dávají přednost tomu, aby se o zdaňování rozhodovalo centrálně. Usilují více o vyšší podíly ze státem určených daní. Zbavují se tak odpovědnosti (a výhod) spolurozhodovat na svém území o daňovém zatížení obyvatel a firem. V roce 2003 prošly územní rozpočty, návazně na reformu veřejné správy, podstatnou změnou - převedením agend a prostředků ze zrušených okresních úřadů na obce a kraje. Následující rok 2004 byl z hlediska rozpočtových přesunů v podstatě beze změn.

Na základě hodnocení finančního hospodaření konkrétního kraje nelze jednoznačně vyvozovat závěry o jeho ekonomické efektivnosti, protože objektivně souvisí se strukturou jeho příjmů. A ty jsou krajem ovlivnitelné ve velmi malém rozsahu. Stejně tak je tomu u faktorů, jako je jeho ekonomická úroveň, míra nezaměstnanosti, průměrná mzda, dopravní síť apod., které mohou kraje samy aktivně ovlivnit jen nepřímo. Významně však působí při jejich rozhodování o rozpočtových výdajích. Kraje tak nemají svobodnou vůli samostatného rozhodování. Vyplývá to ze struktury rozpočtových příjmů, zejména z naprosté převahy dotací, a to převážně účelových. O jejich užití nerozhoduje kraj, ale poskytovatel – stát. Činnost krajů je ovlivněna výchozím stavem při jejich vzniku. Je rovněž determinována strukturou, stavem a počtem na ně převedených zařízení - nemocnic, ústavů sociální péče a středních škol. Uvedená zařízení převedl stát na kraje bez předchozího vyhodnocení jejich hospodaření. Nebyly porovnány jejich náklady z hlediska dosažené efektivnosti a účelnosti. Na objem těchto nákladů se stanovuje výše dotace pro kraj. Obdobně se postupuje při stanovení podílu jednotlivých krajů na sdílených daních. Současná struktura nemocnic, rozmístění středních škol a ústavů sociální péče neodpovídá potřebám jednotlivých krajů a neopodstatněně je takto diferencuje. Srovnání krajů mezi sebou je nutno brát jen jako orientační. Vývoj podílu výdajů kapitálových na celkových u jednotlivých krajů je pouze informativní, zda se dařilo krajům snižovat běžné výdaje a vytvořit si tím prostor pro investice. I zde ale může docházet ke zkreslení, protože některým krajům případně rozestavěné akce, dokončované ze státních zdrojů – z rozpočtu nebo fondů. V roce 2003 podíl

kapitálových na celkových výdajích za všechny kraje, s výjimkou Hlavního města Prahy, představoval 9,9 %. Nejvyšší hodnotu tohoto ukazatele vykázal z krajů Pardubický (19,8 %) a Vysočina (14,1 %). Na opačném konci se umístily kraje Moravskoslezský (9. s 8,4 %), Olomoucký (10. se 7,3 %), Liberecký (11. se 6,7 %), Karlovarský (12. se 6,4 %) a Jihomoravský (13. se 4,3 %).

Postavení obcí se od krajů zásadně liší, neboť jim byl převeden majetek vytvořený v minulosti, navíc spolu s téměř celou bytovou výstavbou postavenou státem po roce 1948 a z velké privatizace i podíly v některých společnostech (Česká spořitelna, vodovody a kanalizace, plynárenské a energetické společnosti). V souladu se zákonem mohou obce tímto majetkem volně disponovat. Naproti tomu kraje obdržely majetek na ně převedených zařízení s vymezeným účelem, jako např. budovy a vybavenost související s provozováním středních škol, nemocnic, ústavů sociální péče, galerií, muzeí a další. Mají tak ve vlastnictví majetek s limitovanými dispozičními právy. Další významný rozdíl mezi krajskou a obecní samosprávou tvoří charakter rozpočtových příjmů. Obce získávají do svého rozpočtu příjmy a o použití jejich značné části mohou samostatně rozhodovat. Týká se to především užití výnosu ze sdílených daní, dále z daňových příjmů z nemovitostí a z prodeje majetku a finančních aktiv. Příjmy krajů se od roku 2001 rychle zvyšovaly, ale převládaly v nich účelové dotace z centrální úrovně.

Tyto skutečnosti v hodnoceném období ovlivňovaly podíl kapitálových výdajů, který je u krajů ve srovnání s obcemi malý. Zadlužování krajů bylo pomalejší než u obcí v první polovině devadesátých let. Dosavadní způsob financování krajů při hodnocení ukazatelem výše rozpočtových příjmů na obyvatele nevyovídá věrohodně o tom, zda je kraj bohatý nebo chudý. Odráží se zde vliv počtu převedených zařízení a výše jejich provozních nákladů. Výnos ze sdílených daní, o jehož užití kraje samy mohou rozhodovat, představoval v roce 2003 jen 12 % z jejich celkových příjmů.

Dynamický růst jejich příjmů v letech 2002 – 2003 souvisí se zvyšováním počtu převáděných zařízení a výkonu státní správy v přenesené působnosti na kraje. Budoucí růst příjmů krajů je odvislý podle současného systému na vývoji výnosu třech sdílených daní, a to z přidané hodnoty, z příjmů fyzických a rovněž z příjmů právnických osob. Příjmy i výdaje krajů se v roce 2002 ve srovnání s rokem předchozím zvýšily 2,5násobně, v následujícím roce o téměř 70 %. Význam postavení krajů vzrostl, ale především zvýšením jejich odpovědnosti, než z pohledu vlastního rozhodování. V roce 2001 neměly kraje žádné daňové příjmy, protože se podílely na systému sdílených daní až od roku 2002. V roce 2002 představoval podíl daňových na celkových příjmech krajů 27 %. V roce 2003 pak rychlým růstem dotací ze státního rozpočtu a fondů (zejména Fondu dopravní infrastruktury) byl tento podíl již jen 18 %.

Běžné výdaje z celkových tvořily v roce 2003 více než 90 %. Z nich téměř polovina směřovala do oblasti školství (přímé náklady na vzdělávání ve středních školách), zdravotnictví (úhrada závazků zdravotnických zařízení), sociální péče a kultury. Součástí běžných výdajů krajů v roce 2003 byl i převod dotace na obce ze státního rozpočtu na přímé náklady na vzdělávání v základních školách a menší vliv měl i převod prostředků na financování následků povodní z roku 2002.

Začleněním financí na přímé náklady na vzdělávání pro obce do rozpočtu krajů došlo ke zkreslení celkové výše příjmů krajských rozpočtů. Tyto prostředky jimi totiž pouze „protékají“, když ve stejné výši jsou na straně příjmů i výdajů. Vývoj rozpočtového hospodaření krajů v letech 2001 – 2004 lze hodnotit jako pozitivní. Finanční politika krajů se v tomto období vyznačovala racionálním ekonomickým chováním.

Vývoj vybrané části veřejných rozpočtů je znázorněn v příloze v kartogramech Dotace z vyšších rozpočtů do rozpočtů obcí v roce 2004 podle krajů, a Investiční nákupy z veřejných rozpočtů v roce 2004.